In het eerste deel van *Vlinders dichtbij* voerde de fotografie de boventoon. Deel 2 laat zien, dat niet alleen de juiste techniek maar ook kennis van de natuur belangrijk is voor het maken van een vlinder-opname.

Vlinders dichtbij deel 2

René Krekels

In deel I van *Vlinders dichtbij* is de keuze voor de uitrusting toegelicht. Nu hebben we nog materiaal nodig om de vlinders op vast te leggen: een lichtgevoelige film.

DIA OF NEGATIEF?

Een kleurenfilm is voor vlinders natuurlijk een eerste vereiste. Of dat een diafilm of een negatieffilm moet zijn, is een persoonlijke keuze. Om de gedachten te bepalen volgen enkele voor- en nadelen van de beide filmsoorten.

Dia's zijn goedkoper dan een uiteindelijke fotoafdruk, afgezien van een eenmalige investering in een diaprojektor en een scherm. De kleuren van een dia liggen vast op het moment van de opname, de afdruk van een negatief geeft wel eens een andere kleur te zien dan verwacht. Een afdruk is tegenwoordig redelijk goed van een dia te maken.

Foto's zijn daarentegen snel aan onverwacht bezoek te tonen, voor een diavoorstelling moet je eerst de halve huiskamer ontruimen. Als de diaserie goed is opgebouwd en uit niet meer dan 150 dia's bestaat, kan een diashow wel boeiend zijn. Alleen al vanwege het grote formaat op het doek.

Een flitsbeugel geeft de flitser een goede plek.

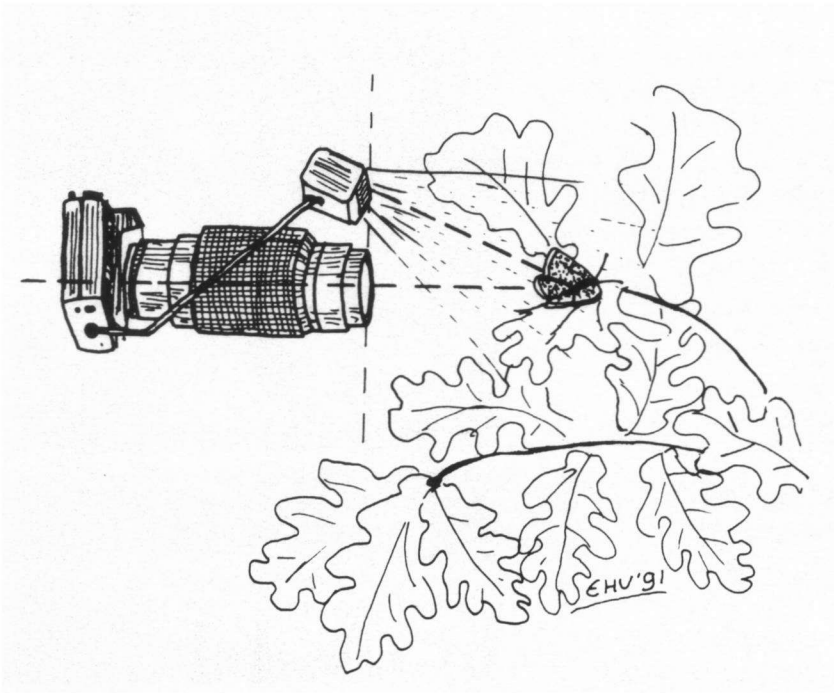

SNELHEID

Kleurenfilms zijn in verschillende lichtgevoeligheden te koop. Een film met een gevoeligheid van 400 ASA/27 DIN (twee verschillende normen voor eenzelfde waarde) kan met acht keer zo weinig licht toe als een 50 ASA/18 DIN film. De 400 ASA film is een 'snelle' film; een korte, snelle sluitertijd (weinig kans op bewegingsonscherpte) is te kombineren met een klein diafragma-getal oftewel een grote scherptediepte. De hoge lichtgevoeligheid heeft wel één nadeel: de duidelijk zichtbare korrel. De scherpte van de 'langzame' 50 ASA film is duidelijk beter. Voor de fijne details van een vlinder is een grote scherpte en dus een geringe korrel het meest geschikt.

Een kompromis tussen deze uitersten is een 100 of 200 ASA film (21 of 24 DIN). Met

In de ochtend was deze Grote weerschijnvlinder te verleiden om het zoute vocht van een vinger te likken.
Foto René Krekels

een van deze films is het mogelijk om op een heldere dag redelijk ver te diafragmeren. Meer mogelijkheden biedt het gebruik van een driepoot-, eenpoot- of schouderstatief. Bij een langere sluitertijd is daarmee de kans op bewegingsonscherpte aanzienlijk kleiner. Laag bij de grond zijn de ellebogen prima als steunpunt te gebruiken.

EENVOUDIG FLITSEN

Voldoende licht is helaas niet altijd aanwezig, zeker niet in Nederland. Flitslicht kan dan dé oplossing zijn.
Een kleine, goedkope flitser met een lichtopbrengst (het zogeheten richtgetal) van 10 à 20 en zonder sensor is al voldoende. Voor het meten van het gereflecteerde flitslicht is de afstand tot de vlinder te klein en werkt de sensor niet goed.
Schuif de flitser niet direkt in het schoentje van de kamera. Door de geringe werkafstand is een zogeheten *nijgkopje* nodig om de flitser op de vlinder te richten. Een handige knutselaar maakt uit een stripje aluminium een derde hand voor de flitser. De flitser hangt dan boven het uiteinde van de lens en een kameraschroef verbindt de beugel met de kamera (zie tekening). Een eenvoudige serie testopnamen geeft aan welk diafragma nodig is bij de altijd gelijke hoeveelheid flitslicht. Het resultaat is een 'schietklare' en handzame kombinatie. Dankzij de korte flitsduur van 1/1000 seconde is het bijna onmogelijk dat bewegingsonscherpte ontstaat. Moderne kamera's hebben vaak 'door de lens flitsmeting'. Een speciale flitser krijgt daarbij vanuit de kamera een signaal indien er voldoende licht is afgegeven. De fotograaf moet wel opletten of de automatische kamera niet wordt misleid. Bij een licht onderwerp stopt de flitser namelijk te vroeg, bij een donker onderwerp te laat met flitsen. Meer over flitsen en makrofotografie is te vinden in de boeken van Kruyt en Shaw.

KENNIS

Mag het nu, kan dan eindelijk een opname worden gemaakt? Bijna, nog niet helemaal. Natuurfotografie in het algemeen en vlinderfotografie in het bijzonder vraagt namelijk om voorkennis. De belangrijkste 'w'-tjes zijn: waarmee, waar, wanneer en wat.

Waarmee fotografeer je vlinders?

De nodige fotografische kennis is in deel I en hierboven beschreven.

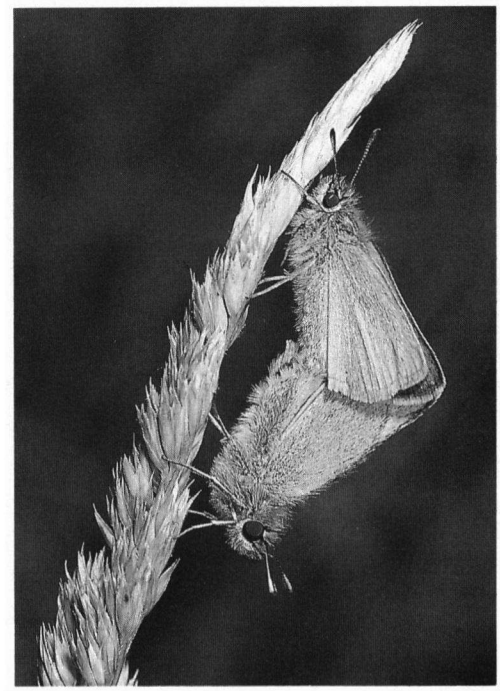

Deze parende dikkopjes aan een grasspriet komen het best tot hun recht in een staande opname.
Foto René Krekels

Waar fotografeer je vlinders?
Een Buddleia (Vlinderstruik) in de tuin maakt het makkelijk. De Kleine vos, Atalanta en Distelvlinder komen hier graag op poseren. Ideaal voor de eerste stappen binnen de vlinderfotografie.
Andere soorten kom je hier niet tegen. Een Heivlinder doet zijn naam eer aan en is op heidevelden te vinden. Andere soorten zijn moeilijker te vinden. Zo komt de Veenbesparelmoervlinder alleen voor in de laatste restanten hoogveen. Het fraai ogende Koevinkje komt langs bosranden en op graslanden voor.
In de *Atlas van de Nederlandse Dagvlinders* en in *Dagvlinders van de Benelux* kun je vinden in welk biotoop je vlinders moet zoeken en wanneer.

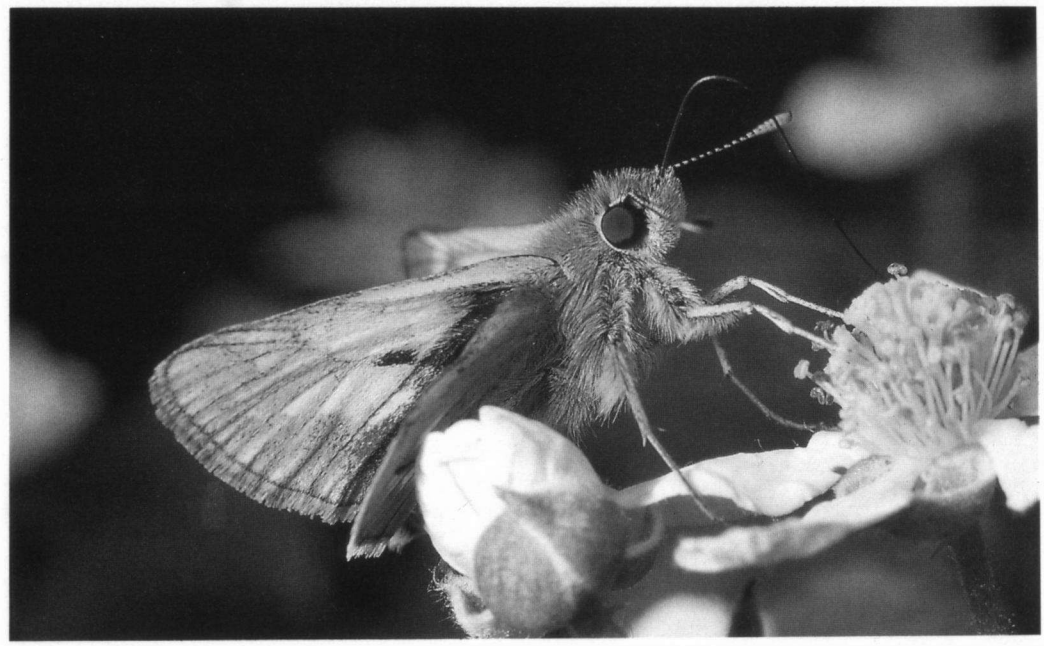

Een Geelsprietdikkopje toont zijn lange roltong. Snelheid is hier geboden.
Foto René Krekels

Wanneer fotografeer je vlinders?
Vlinders hebben een eigen vliegtijd. Oranjetipjes vind je echt niet meer in de zomer, daar moet je veel vroeger voor op pad, van midden april tot begin juni. Landkaartjes vliegen in twee generaties. Alleen in het voorjaar kun je de mooie, roodgekleurde eerste generatie op de gevoelige plaat vastleggen.
Niet alleen de tijd in het jaar maar ook de tijd van de dag is van belang. De Eikepage komt alleen 's morgens en 's avonds drinken op de bloemen van bijvoorbeeld de braam. De rest van de dag fladdert hij meestal onbereikbaar hoog in de bomen rond. Oranjetipjes drinken vaak alleen 's morgens aan Pinksterbloemen. Daarna vliegen de mannetjes onvermoeibaar over de Pinksterbloemvelden. Alleen voor een vrouwtje houden ze stil, in ieder geval niet voor een fotograaf.
Weerschijnvlinders brengen een groot deel van hun leven in boomtoppen door. Slechts 's morgens en 's avonds zweeft deze prachtige soort naar beneden. Drinkend aan rottende appels of paardemest, of zittend op paden zijn ze dan een gemakkelijke prooi voor de fotograaf.

Wat ga je fotograferen?
De verschillende soorten 'vangen' is één mogelijkheid. Een opname maken van de paring, het drinkgedrag, de ei-afzet of de bij de vlinder horende rups is zeker zo interessant. Deze uitbreiding vraagt veel natuurkennis maar maakt de vlinder-fotografie tevens tot een komplete natuurbelevenis. Je moet er dan bijvoorbeeld achter zien te komen op welke voedselplanten de rupsen zich bevin-

De grote antennen van het mannetje van de Nachtpauwoog vragen een close-up. Foto René Krekels

den. Daarna is het gericht zoeken geblazen en hopelijk fotograferen.
Een geslaagde opname na enige voorstudie geeft mij in ieder geval veel voldoening. Meer nog dan bij een toevallige ontmoeting.

LEES NA IEDERE VIJFDE FILM EEN GOED NATUURBOEK

De w-tjes zullen ergens vandaan moeten komen. Het bestuderen van natuurboeken is dan ook broodnodig. De leuze "Lees na iedere vijfde film een goed natuurboek" spreekt voor zich. Weten is immers zien en zien is fotograferen. Natuurverenigingen en verenigingen voor natuurfotografie kunnen eveneens veel informatie verschaffen. Natuurlijk leer je zelf aldoende steeds meer over vlinders en fotografie. Vaak op pad gaan vergroot de natuurkennis en veel fotograferen verbetert langzaam maar zeker de kwaliteit van de opnamen.

HET MOMENT

Eindelijk zijn we klaar voor de echte opnamen. De juiste lens zit op de kamera, de film erin en we kunnen *Dagvlinders van de Benelux* van achter naar voren opzeggen. Het moment is daar, een Landkaartje zit prachtig op een brandnetelblad, de vleugels wijd open gespreid.
Maak niet meteen een halfslachtige kruising tussen een landschaps- en een makro-opname. Fotografeer óf de vlinder óf zijn leefgebied, beide kombineren in één mooie opname is niet mogelijk.
Het Landkaartje heeft ongeveer een vergroting van 1:1,5 nodig voor een beeldvullende opname. Snel de vergroting op de lens instellen en deze niet meer veranderen. Met één oog aan de zoeker nu rustig naar de vlinder toe bewegen. Langzaam maar zeker verandert de vage, oranje vlek in een zich duidelijk aftekenende vlinder.
Voorzichtig, alleen naar voren en naar achteren bewegen. Een kleine beweging naar - rechts of links en de vlinder vliegt weg. Hó, iets te ver, het beeld is weer onscherp. Een beetje achteruit is net voldoende. De ontspanknop is al half ingedrukt en het filmvlak ligt parallel aan de gespreide vleugels. Alles is haarscherp, ook de ogen! Snel het beeld nog even afspeuren naar storende elementen. Vallen de sprieten niet buiten beeld? Een klein beetje omhoog en de vlinder is volledig in beeld. Alles gaat in een flits door je hoofd. Ja, het ziet er goed uit, de scherpte is nog goed..... afdrukken maar.

Het Landkaartje komt vrij algemeen voor en laat zich goed fotograferen.
Foto René Krekels

MAAK EEN KEUZE MOGELIJK

Dit is natuurlijk dé ideale situatie. Niet iedere vlinder blijft zo netjes zitten. Vasthoudendheid en een goede konditie zijn in ieder geval gewenst voor de vlinderjacht. Blijft een vlinder na een sluip-en kruiptocht iets langer zitten, variëer dan ook de belichting. De lichtmeter gaat bij alle onderwerpen uit van een gemiddelde helderheid. Witjes beïnvloeden de lichtmeting nadelig, een langere belichting is nodig. Bij donkere vlinders moet korter worden belicht dan de lichtmeter aangeeft. Maak van ieder dier tevens meerdere opnamen. Kies eens voor een andere kompositie. Vlinders op bloemen komen vaak beter tot hun recht op vertikale, staande opnamen. Daarbij komt nog dat niet alle opnamen scherp zullen zijn, en nét die kompositie van de zesde opname blijkt later toch de mooiste te zijn.
In vergelijking met een schrijver moet de fotograaf zijn ideeën al op voorhand op papier zetten. Korrekties kan de fotograaf achteraf niet aanbrengen, de vlinder is dan al lang gevlogen. De voor ogen staande opname moet hij kunnen kiezen uit de gemaakte opnamen, míts deze er tussen zit. Ondermijn uw enthousiasme dus niet en maak veel opnamen. Films zijn het goedkoopste onderdeel van de foto-uitrusting en zijn van geringe waarde vergeleken met de tijd en moeite die aan het maken van de opnamen zijn voorafgegaan.

SERIE'S

Blijf kritisch bij het beoordelen van uw eigen opnamen. Streef naar een hoge kwaliteit en gooi alles onder de norm meteen in de prullebak. Van de mooiste opnamen is een leuke serie samen te stellen. Probeer eens alle soorten uit het natuurgebied in uw buurt vast te leggen. Of de soorten in uw tuin. Een serie over één enkele soort kan net zo boeiend zijn. De paring, de eiafzet, de rups, de pop en het uitkomen van de vlinder kunnen een mooie serie opleveren.

Genoeg onderwerpen om als vlinder-fotograaf een lange zomer mee bezig te zijn.

Aanbevolen literatuur:
Kruyt, dr. W. (1982): Macrofotografie. Uitgeversmaatschappij Elsevier, Amsterdam/Brussel

Shaw, J. (1987): John Shaw's closeups in nature. AMPHOTO, New York

Tax, M.H., 1989. Atlas van de Nederlandse dagvlinders. De Vlinderstichting, Wageningen en Ver. tot Beh. v. Natuurmonumenten, 's-Gravenland.

Wynhoff, I., J.G. van der Made & C. van Swaay (1990): Dagvlinders in de Benelux. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht en De Vlinderstichting, Wageningen

René Krekels
O.C. Huismanstraat 231
6544 ZV Nijmegen

SUMMARY
The second article on butterfly photography deals with choice of film and use of flash-light. This is followed by information on the actual subject to be photographed: the butterfly.
Where and when one can find specimens of certain species is discussed. Knowledge of nature and ecology is helpful, if not essential, for finding the right butterfly species. Finally, attention is given to topics as choice of subject, composition, and how to achieve making a successful picture.